

Rehekuu
20. päiv
2022

Nummör
21 (524)

Leht mass 0,50 €

UMƏ LEHT

V A N A - V Ö R O M A A R A H V A U M A N K E E L E N L E H T

Kirānik Kōnnussaarō Tiia raamatist ja näide lugōmisōst

Kae lk 2

Vōrost sai 35 aasta iist priiusōpāāliin

Kae lk 3

Kuis kolhoosiaol tsiavargust uuriti

Kae lk 4

RAHMANI ELO PILT

Kostitii päiv Postitii pääl. Puulpäävä, 15. rehekuul peeti vana Postitii veeren Kostitii päivä. Ihamarun vana meieri man, kon om parhillatsōl aol külākeskus, peeti laata, kon uma kraamiga kaupli päämidsest Vana-Vōromaa sōōgi- ja käsitūumeistre. Pāält rahvaligu kauplōmisō valiti vāllā parōmbat sōōgikraami. Et kevājā omma iin valimisō, olli ka mitmō poliitiku hinnāst laadaplatsi pāāle rahvalō nāūtāmisēs vāllā sādānū.

Pildi pāāl kurrakātt kauplōs uma puukāsītūūga Misso kandi meistre Sibula Ārni.

UL

Kutsutas kokko hāid jutukōnōlōjit

Eesti rahvakultuuri keskus kōrraldas jutukōnōlōjilō kokkosaamisō. Tsihis om tuvva kokko jutukōnōlōja kōigist maakundōst, anda nāile vōimalus ūtstōsōga tutvsa saia ja tarkuisi vaihta ja tetā ka kōrralik helikoolitus.

Jutukōnōlōjit oodōtas 5. mārdikuu pāāvāl kellā 10–16 Tartulō Tāhtvere avatud naistō-keskustō (Nāituse 3).

Pāāvā alostusōn ast ūles folklorist Metsvahi Merili, kiā kōnōlōs jutukōnōlōmisō tādtsūsest ja tādēndusest tādāmbādsel aol. Pāāle arotust tulō helū- ja kōnnōtehniga koolitus, midā vidā Tūrnpu Anne.

Koolituspāiv om massul-

da ja tuust vōiva ossa vōtta ka nuu jutukōnōlōja, kiā viil ei olō vōrgustigun. Kirja saa hinnāst panda kooni 26. rehekuu pāāvāni.

Ligembāt teedūst and rahvakultuuri keskusō spetsiālist Kābini Helena, kink meiliaadrōs om helena.kabin@rahvakultuur.ee.

Sanna-aastak 2023 kuts ūten lūumā

Eesti maaturismi ūtisūs vidā iist mōtōt pūhendā 2023. aastak sannaalō. Sanna-aastaga man kutsutas ūten lūumā kōiki, kiā sanna hengen kandva. Ligembāt teedūst saa internetist aadrōsi sauna2023.ee pāālt.

UL

Rehekuu vōro keele iistkōnōlōja korjas vahtsō raamadu jaos juttō

Pōlva kandi miis Kaha Kaido, kiā pidā seo kuu vōro keele iistkōnōlōja ammōtit, pandsō kevājā kokko raamadu «Ūte-kōrra om katōkōrra». Sāāl omma pāāmidsest Pōlva kandi mihi kēst ūles kōradu nāfajutu tuu kotsilō, mis om umal aol kolhoosin vai tūūkua man juhtunu.

Pāālt raamadu vāllātulōmist om Kaha Kaido mano tulnu hulga tutvut ja sōpru ummi nāfajuttōga. Tuust tekkū mōtō, et ku juttō om nii hulga, sis vōinu naada naid korjama vahtsō raamadu jaos. «Vāega ooda kolhoosi-sovhoosi, KEKi-MEKi, egāsugumaidsi kombinaatō, autobaasō ja asutuisi nāfalugusit,» seletās Kaha Kaido.

Kōik, kiā tahtva ummi juttō kōnōlda vai kirota, vōiva Kai-

Iistkōnōlōja Kaha Kaido.

dol poodi man, pidol vai uulid-sa pāāl nōpsist kinni vōtta. A kiā tedā muidō nāgemā ei trehvā, vōiva tādē kōlista telefoni 508 8330 pāāle.

UL

RAHMANI JANI PILT

Linapāāvālidse Karilatsi muusōumi rehetarō iin. Keskel sais oppusō lābiviijā Pensa Margit.

RAHMANI JAN

Minevā puulpāāvā opiti Karilatsi muusōumin tuud, kuis linast langa saia. Tego olf osaga Pōhamaio ūtitsest ettevōtmisōst «1 ruutmeetri linna», kon huvilidsō saiva lābi tetā kōik linatūū etapi maahakūlbmisēs kooni linadsō langa ketramisōni. Eestin kūlbse ruutmeetri linna maaha 300 huvilist.

«Eestin naas seo asi pāāle kevājā. Tahtjilō pakuti vāllā seeme, et ūte ruutmeetri pāāl kiulinna kasvata. Terve suvi vaihtōdi teedūst, kuis lina kasus ja midā tulō tetā. Puulpāāvā olf sis ūte linatūū etapi lõpp ja tōsō nāūtāmine: et mis saa edesi sis, ku lina omma kuiva,» seletās opipāāvā vidājā, Karilatsi muusōumi juht Pensa Margit, kiā om esi kümme aastakka linatūūd uurnu ja pruuvnu. Projekti pāākōrraldaja olf Eesti rahvakunsti ja käsītūū liit.

Karilatsi olf puulpāāvā kokko tulnu 35 inemist. Nāidega arotōdi lābi, kuis linakasvataminō om lānnū, mādēndse hādā omma olnu. Ūtenkuun vōeti sannast kuivatuid linnu ja tetti lābi kōik tarvilidsō tūū, et linast langa saia. Pensa Margit seletās, et ku tā kümne aasta iist linatūūd uurma naas, olf viil noid inemiisi, kiā olf latsōn linatūūd tennū ja mōistsōva opada. Tādāmbādses om noid vāega veitūs jādānū. A linatūū huviliidsi om jāl mano tulnu.

«Iks ināmb om inemiisi, kiā tundva huvvi luudusligō mātōrjaalō vasta: lina, kanep, nōkōn. Seokōrd kasvat linna 300 inemist, esiki rohkōmb taheti. Sāāne huvi olf mi jaos suur ūllātūs. Mitmō ūtenlūūjā olli kooli ja haridusasutusō, olf ka noid, kiā liinan linna kasvati,» kōnōlōs Pensa Margit.

Rootsist alostusō saanu linakasvatūsōopmisēs vōti pāālt eestlāisi ossa ka Taani, Norra, Islandi ja Soomō inemise.

Lindora laadu pāālt saa ka timahava vahtsōt tādtraamatut

RAHMANI JAN

Simunapāāvāl, 28. rehekuul peetas Lindora laata. Timahava saadōtas nuu mūūjā, kiā hinnāst varrampa tii viirde valmis omma sādānū, järekkōrra lõppu. Nigu joba aastit kombōs, saa Vōromaa ja Setomaa piiri pāāl peetāvā laada aos valmis ka tulōva aasta Vōro-Seto tādtraamat.

Lindora laat om mikandi ūts tunnōtumpi laatō. Kauplōjidō jaos om taa huuaol lõpulaat ja tuuperāst om mūūjil suur himo sinnā minnā. Ku varrampa omma mōnō mūūjā sādānū hinnāst Lindora tii viirde valmis joba nātāl inne laata, sis timahava lupassō kōrraldaja, et neo, kiā omma tii veeren inne 26. rehekuu päivā, saava uma kauplōmiskotussō kōgō perāmādsenā. Kauplōmiskotussit ette kinni panda ei saa, nuu jaetas vāllā elāvā järekkōrra perrā 27. rehekuul kellā 16–22 ja 28. rehekuul kellā 6–8.

Lindora laada aos tulō trūkust ka tulōva aasta Vōro-Seto tādtraamat. Tuu om kallendri-almanahh, midā andas vāllā joba 34. aastat.

Tulōva aasta tādtraamatust saa lukō Tsooru kandi ja Saurova nurga vana ao juttō, artiklit Mōnistō muusōumi luujast Lepā Alfredist, Rāpo külā luku, Tootseni Toivo mārgotust umast sūnnūpaigast Rōugōst, sōast ja vōrdsist ōiguisist. Intervjuu omma tettū kolmō inemisega, kiā pei 2022. aastagal vōro keele iistkōnōlōja ammōtit. Lukō saa ka mārgotust Kauksi Ūlle nāutēmāngu «Nigu nōidus» kotsilō. Nigu iks, om tādtraamatun ka luulōtuisi. Seokōrd saava liss ūtele ukraina luulōtājalō sōnna Contra ja Korneli Viuu. Rubriigin «Simunapāāvāst simunapāāvāni» omma ār tuudu aasta joosul Vōro ja Seto kultuuriruumin olnu sūndmuse ja vāllāandō. Nigu ōks, om ka kallendri-jago ja lõpun om väiku mōistatus.

Tulōva aasta tādtraamadū om kokko sādānū Vaaba Janek, pildi om joonistanu Reimanni Hildegard.

M Ä R G O T U S

*Midä väikumbalt saa lats raamaduilmaga tutvas,
toda parõmbalõ lätt täl koolin ja elon*

Mitu raamatut ti koton um?

KÕNNUSSAARÕ TIIA,
kiränik

raamat tämbägi silmä iin. Tuu olf Kitzbergi Augusti «Piibeleheneitsi», vällä antu 1969. aastal. Pildi olf joonistatu Sampu-Raudsepä Iivi. Mul um meelen suur õnnõtnnõ, ku ütekõrraga naksi arvo saama, mis nuu tähe kokko lugõdõn tähendäse. Nigu olõs üts tõnõ ja pallo suurõmb maailm olnu taa mi maakerä seen. Umbõs tuudaigu mõltigi edimäst kõrda, et ma taha kiränikus saia. Nüüt olõ kirotanu katõssa latsiraamatut ja pia lätt trükki raamat, miä um suuri inemiisi ilokirändüs.

Mõisa Jüri um kunagi ütelnü, et kodo ei olõki raamaduriolit inämp vaia. Ma guugõldi ja löüdsse tuu üteliise üles: «Mina ei tea ühtegi moodsat elutuba, kus oleks enam raamaturiol.» Oh sa taivanõ arm! Ku maarahvas ei olõs nakanu eesti kiilde tõlgitut piibli-raamatut lugõma, võisi Mõisa Jüri viil tämbägi mullapõrmanduga hütin ellä. Edimõs piiblitõlgõ tetti jo 16. aastasaal. Ja 17. aastasaal luudi edimädse rahvakooli.

Mi parhillanõ riik um üles ehitet edevanõmbidõ himo päälse targõmbas saia. A mõni

miis arvas, et hindä tarkusõst um küländ. Arvaku no edesi! Inämbjaolt um eestlane iks kõva raamadulugõja. Üte uuringu perrä tullf vällä, et eestlase raamaduriol um maailma kõgõ pikemb. Nimelt ollõv 16 aasta vanutsõl eestlasele koton keskmiidselt 218 raamatut. Tõsõ kotusõ umanikul, Norra inemisel ollõv 212 ja suumlasõl 168. Taani ja Roodsi umma kah iinotsan. Tulõ vällä, et mi olõmi iks Põhjamaa – näütüses Türgi inemisel ollõv koton õnnõ 27 raamatut.

A ma mõtlõ, et ei taso iks nõnna püstü aia. Ma kül pelgä, et nuu paarsada raamatut umma suurõmbalt jaolt nõukaaost peri ja vahtõmba ao kirändüst um kodorioliidõ pääl veidü.

Hää muidogi, et noidki um – tuu olf viil aig, ku raamatit väega kõrralikult toimõndõdi. Vinne aig külh, a eesti kiil olf illos. Nüüt ei vöi kimmäs olla, kas raamat, mille poodist kodo viit, um iks häste tõlgit ja toimõndõd. Nüüd inämp nii pallo aigu ei olõ üte raamadu kallal nokitsa.

Ega ma tuud raamadujuttu peris niisama ei ajaki. Seo

aasta um raamadukogodõ aastaja kõgõ kinämbä inemise, kedä ma uman elon nännü olõ, umma raamadukogohoitja. Nä umma üts ehtsä maa suul. Pais-tus, et raamadulugõminõ ei tui mitte ütsindä targõmbas, a tuu hari hinge viil päällekauba.

Ku raamatit osta ei jõvva, toogõ no latsilõ raamadukogost mõni lukõki. Tuusama uuring ütles, et nuu latsõ, kellel um koton raamatit, mitte õnnõ ei loe parõmbidõ, a nä mõistva parõmbidõ matõmaatikat ja umma arvuti man kipõmba käe. Toolõ asalõ um nimi kah antu: ku su koton peetäs raamatit ja lugõmist tähtsäs, sõs tähendäs, et teil um koton õpetlaskultuur. Kats asja pidi-vä ette kuulutama, kuis latsõl elon lätt – imä haridus ja raamatidõ olõmanolõminõ koton.

Peläku-i latsilõ raamatit kodo tuvva. Midä väikumbalt saa lats raamaduilmaga tutvas, toda parõmbidõ lätt täl koolin ja elon. Ja arvada vöi, et tuud taht jo egä imä ja esä.

Üts illos nummõr um seo aasta seen viil. Eesti Kiränikõ Liit sai 100-aastadsõs. Hää iks, et meil um hulga häid kiränikõ, kes latsilõ ja suurilõ kiro-tasõ taast ilmaelost ja kõgõst, miä sääl seen um. Üteldäs, et seost maailmast ja ütsõstõst arvusaaminõ um üts kõgõ hädätarvilidsõmb asi parhilla. Parõmbat sorti raamadu avitasõ inemisel mõtõlda, arvu saia hindäst ja tõsõst. Ku ostat ja loet eesti kiränigu raamatit, sõs um luuta, et saa aasta peräst um alalõ kiränikõ liit ja um alalõ Eesti.

Helüaida ja Uma Lehe märgotuisi sari.

Seo märgotus
sünnüs veebilehe
helüait.ee ja Uma Lehe
kuuntüün.
Taadsamma märgotust
saat kullõlda
autori esitüsen
Helüaida lehe pääl.

Sügüse värmi

Tuulõpuhahus nõst ütsigu vahtrõlehe üles, keerotas tsipakõsõ ja lask maa päälse tagasi. Pruuni värmi leht sulas ütte tõisi lehti ja tsipa muadsõ põllutiiga. Taa lehekene, miä tämbä om pruuni karva, om mitu kõrda umma värmi vaihtanu. Ei olõki nii hulga aigu tuust, ku tä viil verrev olf ja kavvõlõ silmä paistu. A suurõmba osa umast olõmisõst om lehekene iks rohiliinõ olnu. Ku täl olnu tsipakõsõ mutsu ja meelenpidämist, võinu tälle vast miilde tulla tuugi, et kunagi keväjä, kasumanakkamisõ aol, olf tä niisamatõ pruun nigu tämbädsel pääväl.

Süküs näütäs noilõ, kiä kaia mõistva, ilosit kirivit pilte. Ei olõ vaia postkaartõ kofada vai määnestki pildimassinat vahti, et kõkkõ taad illo nätä. Sügüse värmi läävä üttest tõsõs üle hää maitsõga, midägi ei tulõ väega äkki, kõik om suurõl kunstnikul – luudusõl – täpsele paika pantu.

Tuujaos, et sügüse värme nätä, tulõ herksä olla. Üü om parhilla kõvastõ pikemb ku päiv ja ku jäät ülearvo molotama, vöi inne üü kätte tulla, ku esi kohegi vällä jõvvat. Valgõ aig om nigu tuulõ käen keerotaja vahtrõleht, miä õigõ pia maa päälse tagasi satas. Püvvämi päivä!

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molõvihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841, jan@umaleht.ee
Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivior@gmail.com
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster, latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum, Aapo Ilves, Kaido Kama, Ülle Kauksi, Rainer Kuuba, Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Tõsõ kundi otsast

Ettevõtja PINDMAA AIGAR märgotas tan ilmaasju päälse tsipa tõsõ nuka alt, ku hariligult kaema harinu oltas.

Helü, miä pästvä maailma

Tämbä kõnõlõ ma umast sõbrast, maailma üttest juhtvast bassilauljast Angeri Ainist.

Saimi timäga tutvas vast kuvõvõ aasta iist, ku tä Estonian ooperin laulsõ. Perän lätsimi teno ütitsile tutvilõ kuun restoraani õdagust süümä ja trehvisimi kõrvuusi istma. Kai tälle sis alt üles ja ütli: «Kulla Ain, olõmi käänü sinno kullõman ja ma olõ iks mõtõlnu tuud, et kuis kül ütele mehele um hellü antu.»

Ain sai mu päälse peris pahatsõs, et mis mõttõn um antu. Timä muusigaoppaja olf algkoolin pallõlnu täl tassamba laulda, et ei tulõ vällä.

Ildampa um meil ette tulnu võimaluusi kuun olla ja kõnõlda üte mehe tiikunnast maailma-lava päälse. Ei saa üteldä, et tuujaos annõt ei olõ vaia, a sääl um iks kah paras hulk tüüd. Aini es peetä Eestin kõgõ sobivambas solistis ja tä sai arvo, et ku taht maailman midägi är tetä, tulõ tast är minnä.

Tä jõudsõ Viini ja tuujaos, et kohegi jõuda, tegi säidse aastat tüüd. Tüüt hinnäst esilauljas vällä. Tuu andsõ tälle võima-

lusõ naada vabakutsõlidsõs ja võtta palgalõ agent, kiä naas tedä üle ilma promoma.

Täambädses um väikust Saarõmaa kihlkunna poisist saanu miis, kiä laul tävvest helüst täüssaaliilõ New Yorgi Metropolitan Opera lava pääl, ja tälle plaksutõdas kõvva.

Põimukuu keskpaiigan astõ Ain kuun katõ muusikuga kolmõl õdagul üles Haanja-mehe talon. Olf nätä, ku suur au, võimalus ja privileeg um tuu, et sääne miis, kedä vällämaal päälse etendüst uutva fänne hordi, et autogrammi saia, tulõ siiä Haanimaalõ süämlist kontsõrti andma. Ka tan olfi kaema tulnu inemise kontsõrdi lõpun õnnõligu, saiso va pistü ja tennäsivä. Vast trehväs kaejidõ hulka ka noid, kiä saiva edimäst kõrda lähküst kullõlda, mis um ooperiaaria ja kuis tuud niimuudu esitedäs, et ainukõsõs instrumendis um helü, miä pand terve saali kõlama.

Olõ hindä pään kõgõ mõtõlnu, et tuu, kiä laul ja illo luu, ei olõ kunagi vihanõ inemine. Ja noid õnnõlikkõ kontsõrdikulõjit kaiõn sai ma viil kõrd kinnitüst, et armastus ja ilosalõ esitedü helü pästvä maailma.

Ku ma lats olli, sõs olf meil egän tarõn üts raamaduriol. Kõgõ vanõmba sääl olliva vaest 20. aastasaal algusõ aokirä Romaan. Nuu olliva vana gooti kirän. Ma olli jo lugõma opnu külh, a gooti kiri olf iks hoobis tõistsugunõ. Kül ma sõs pusõ ja uursõ. Lõpus naksi arvu saama ja loi kõik nuu vana kõllatsõs tõmmanu lehtiga kõüte läbi. Sääl olf ilosit halõdit armastusõjuttõ, lugulaulõ rüüvliist ja kodo-käüjist, ja kõik tuu olf hoobis tõistsugunõ ku muu tollõaignõ kirändüs. Hulga põnõvamp.

Eesti-aigsit raamatit olf kah koton mõni. Näütüses Rohu Richard tulõ miilde. Kõgõ rohkõmp olf muidogi päälesõa-aigstõ kirändüst. Ma olli suur raamadusõbõr ja loi kõik läbi, nuu kah, kon aeti hirmsat Vinne ideoloogiat. Säändse nigu «Kuidas karastus teras» ja «Vanem õde». Ega ma latsõn tuust muidogi arvu es saa.

Tuu Vinne aig olf üts ime-lik aig. Raamat olf õkva nigu õhuakõn, selle et raadion aeti õnnõ parteipropagandat ja telekan näüdäti hirmsit sõa-filme. A mõni raamat kõnõl peris elost, kasvai rito vaihõl.

Ega nuu tuuaigõ kangõlaisesist ja ilosast tulõvikust kõnõlõva raamadu esihindäst nii halva es olõki, a nä käve toolõ, mis olf periselt, risti vasta. Kõnõldi ütte, tetti tõist.

Tuust silmäkiräst naksi pallo ildampa arvu saama.

Õnnõs lubati iks vanõmbat kirändüst kah trükki anda. Ku ma olli koolilats, sai ütškõrd kittuskiräga ütten Petersoni Kristjan Jaagu luulõraamadu. Tuu um mul tämbädseni koton riilõn, ja ma mõtlõ, et kül olliva eestimiilse ja targa inemise nuu mu oppaja. Tamm-saarõt ja «Kevadet» sai lukõ. Vilde «Külmale maale» lätõ noorõlõ inemisele väega hinge. No ja «Mahtra sõda», «Ümera jõel» ja mis sääl olliva – kõik hoobis tõistmuudu raamadu ku tuu propagandakirändüs.

Lugõma opsõ ma nelä-vieaastadsõlt, ja mul um tuu

Hää lugõja ja kirotaja! Kuulutamä vällä Uma Lehe 19. jutuvõistlusõ.

Ku teil om rahvalõ kõnõlda mõni põnnõv, lustilinõ vai halus õkva elost peri jutt, saatkõ tuu Uma Lehe jutuvõistlusõlõ. Parõmbidõ kirätükke autori saava arvohinna ja hää jutu trükümi 2023. aastaga joosul lehen är.

Võistlusjuttõ sordi:

1. Periselt elon juhtunu nälalinõ vai tõsinõ lugu

Lugu, miä om olnu kas nälalinõ, oppusõga, saatuslik vai muidu ummamuudu. Võinu olla periselt sündünü.

2. Lugu, midä periselt es juhtu

Mõnõ luu omma tegünü inemise pää seen: nättü unõn vai mõtõldu edesi määndsestki juhtunust astat, kuimuudu olõs võinu olla. Mõnikõrd ei saaki periselt arvo, om taa lugu juh-

tunu vai vällä mõtõldu. A lugu om jo iks olõman, kasvai kirotaja pää seen. Peräkõrd om hää lugu?

3. Mis om kodo?

Oodami juttõ sünnükodost, latsõpõlvokodost, mille mitte ka kotost ärminekist vai kodo tagasi tulõmisõst. Vai sis uma kodo löüdmisest.

Märgota vöi ka laemalõ, näütüses tuust, miä tege üttest paigast kodo.

4. Muusika mu elon

Muusikat om mi ümbre hulga – seo om kunst, aoviidüs ja läbikäümise viis. Muusika saa viil tähtsambäs sis, ku ao omma keerolidsõ: miilde tulõva laulva revolutsioon, koroonaa-õitide muusikategemise internetin ja lauluga Ukrainalõ toes olõminõ.

Teema om vällä paknu Eesti Rahvaluulõ Arhiiv.

Inne luu kirotamist lugõgõ läbi seo oppus:

Egä inemine vöi saata võistlusõlõ kooni viis juttu. Jutt piät olõma kirotaja hindä luudu ja tuu ei vöi olla inne mõnõn tõsõn lehen vai raamatun är trükiet ega internetti üles pant. Lugu võinu olla mõistligu pikusõga, mitte pikemb ku üts arvudilehekülõ (3500 tähemärki, 700 sõnna). A vöi ka lühembä jutu kirota.

Ku pään om hää jutt, a saa-i vai mõista-i taad kirja panda, sis kõlistagõ tel 782 2221 vai 5692 2841. Märgimi vällä, kui-muudu lugu iks kirja saanu.

Egä jutu mano kirotagõ kimmähe uma nimi, aadrõs ja telehvoninumõr! Ku tahati, et lehen trükitäs ti tõnõ (vällä-mõtõld) nimi, kirotagõ tuu suuv eräle lugu lõppu.

Jutu võistlusõlõ saatmisõga and autor Umalõ Lehele õigusõ

tuud lühendä, toimõnda, lehen ja internetin avalda.

Oodami juttõ nikani ku 20.11.2022. Jutu pallõmi saata e-kiräga info@umaleht.ee päälse vai postiga Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro liin.

Tunnissõnna: jutuvõistlus.

Parõmbidõ juttõ kirotaja saava preemiä. Kõik kirotaja saava tenõtähes tulõva aasta Võro-Seto tähtsaraamadu.

Terävät sulgõ!

Kuis Võrost sai priiusõpääliin

TULLUSA KAJA

35 aastaga iist rehekuun sai Võrost priiusõpääliin. Ku Saarõ Ain Ivaski Meelise ja Männimetsa Argoga 1987. aastaga 9. rehekuu pääväl Võro kalmuaian Vabahussõa kalmõ pääle trehvisi, olli neo kalmu võsu ja haina ala pakku lännü. Vabahussõa mälehtusmärk oll muiduki mõista jo ammu häötet ja verevä võimu aoluuramatn olõ õs Vabahussõta olõmangi.

Noorõ mehe võti hindäle ülesandõ Vabahussõa kangõ-laisi kalmu vällä puhasta ja kutsu tõisigi inemiisi kangõ-laisi mälestämä.

Tüü nakaš kipõstõ pääle, üten haarti tõisigi. Õigõ pia tei kalmuaian tüüd 15 nuurt inemist, kiä naksi hinnäst kutsma eriüksuses Keissi. Oll inemiisi, kiä tulli ja ütli häid sõnnu. Üts auväärsen iän provva kinkse pildi sambast, miä sääl oll kunagi saisnu.

Keissi nakaš õkva ette valmistama ka mälehtusmiitingut. Ummi sõpru ja tutvõd siän ja abiga naati lakja kandma kutsõt tulla 21. rehekuul kell 18.30 Vabahussõan hukka saanud mälehtämä.

A verevä võimu aparaat es maka. Keissi nuuri kiildmän, hiidütämän ja ümbre kasvataman käve riikligu julgõolõkikomitee, rahvasaadikidõ nõvvukogu, komnuuri, miilidsä esindäjä. Noorilõ kasvatustüü es mõõ ja nä aiva umma asja iks edesi. Verrev võim naas tuu pää-

le Võro liinan tegemä laembat kasvatustüüd: koolõn ja tüükotussidõ pääl naksi kompartei inemise käümä kõnõlõman, et kiäki ei tohe 21. rehekuu pääväl kalmuaida minnä. Keissi olõs vast nii sada vai paar-sada inemist jõudnu kalmu-aida kokko saia, a kompartei propagandamassin levit tiidmise mälehtusmiitingu kotsilõ liina pääl häste lakja.

Rehekuu 21. päävä hummogus oll liina tuudu suurõmb hulk mundrimiihi muialt Eestist ja Vinnemaalkti ja nä olli egäl puol häste nätä. Miitingu kõrraldata ja mõnõ kutsõ levitajä vei Nõukogude armee är Taľnalõ ja tuu tiidmine tekk kipõstõ liinalõ tsõõri pääle. Õhk oll täüs pinget.

Õdagus oll verrev võim väl-lä säädnu 400 miilidsämiist, kagebeelast, rahvamaľõvlast ja mõnõ jällepini. Kalmuaia takan olli valmi pissargaas ja tulõ-tõrjõ viipritsumassina.

Miilistsist pressiti läbi

Kalmuaia manu tull' nii 3500 inemist. Kalmuaida näid es lasta, miilidsämiihi rivi saisõ iin. Ette loeti kiild kalmistu-lõ minnä. Saarõ Aini kaasa Danieli Mia-Ly veivä kagebee-mehe kalmuaia mant är. Inemise ja võim kaiva üts-tõsõlõ otsa. Ütel hääľ silmäpilgul sai inemiisil viländ ja lihtsäle minti läbi miilitside ahila kalmuaida. Võim tiia es inämp, midä tetä.

Vabahussõa kangõlaisi kalmõ pääl panti kündle palama. Sõna Epp lugi ette Saarõ Aini piirõdumise. Hõigati vällä majanduslikkõ nõudmiisi ja

PILT RAAMATUST -VÕRU VERI EI VÄRISE-.

21. rehekuul 1987 Võro kalmuaia iin. Noorõ nõudva miilidsä käest seletüst, mille näid kalmuaida ei lasta.

võeti üles laul valgõst laivast, miä tulõ ja häötäs är verevide partei.

Rongikäügin naati kalmuaia keskliina poolõ minemä ja nõuti Aini ja Mia vabas-laskmist. Rongikäük käve sõakomissariaadi man ja kompartei maja man. Kiäki julgõ süämega inemine oll üten võtnu sinimustavalgõ lipu. Mia-Ly anti tagasi ja anti teedä, et ka Ain om Taľnast jo tiil Võro poolõ. Inemise lätsi lakja.

Seo päiv oll tähtsä tahtmisõ vällänäütämise päiv ka üte osa võimumassina inemiisi jaos. Käsüandjidõ hulgan oll selge pää ja julgõ süämega inemiisi, kiä es anna edesi korgõmbalt tulnut käskü ja kalmuaia pääl es naada viikahurist pritsmä ja inemiisi vangi viimä.

Seost tahtmisõ välläütlemise õdagust saiva alostusõ vahtsõ aša. Saarõ Aini ümbre kogonu inemise teivä nuuri restauraatoridõ klubi Otto, mille liikmõ teivä küländ piä Vaba-Sõltu-

matu Nuuri Kolonni nummõr 1. Naati vällä andma aokirjä Avalik Arvamus, kõrraldõ-di esisugumaidsi sündmüisi. 1988. aasta lehekuu 1. pääväl hõigati Võrun avalikult püüne päält vällä tsiht Eesti Vabariik tagasi tetä. 1988. aastaga võidupühäl tetti vahtsõstluud Vabahussõa avvusammas pidolidsõlt vallalõ.

Legend läts lakja

35 aastaga iist sai Võro liinast kõrras priiusõ pääliin. Tiidmise ja legendi Võro tahtmisõ vällänäütämise pääväst, vabast sõltumatust kolonnist ja võro-kõisi tegemiisist liiku kipõstõ Eestin ja muialgi.

Eestin ja ka Võrol kogusi kõrrast inämb huugu muinsuskaitsõ selts ja muu liikmisõ. 1988. aastaga põimukuul teti avalikult Eesti Rahvusliku Sõltumatuse partei ja küländ pia viil tõisigi eräkundõ. Kompartei es olõ inämp ainus partei.

sõlt tsaar Nikolai II kruunmist. Rahvalõ jaetas süüke ja juukõ. Seebitedü posti otsa pandas ülikund. Üts nutikas miis tuu tollõ peräkõrd alla, tä korjas karmani liiva täüs ja pruuk tuud ronimisõ man. Saa pallo nalla.

Inne I ilmasõta. Hakmanni Emmi om tiinjä piiretüsevabriku direktri Samsoni ammõdikortõrin, majan vabrigu kõrval. Tä sai kotussõ vast tuuperäst, et viina suuhtõ ei võta ja om ausa inemine, ei varasta vabrikust. A tüüandja kortinan tege tä hindäle salahuisi hoo-bis viinavanni. Illatsõmbal aol, ku tälle elo joosul mõnikõrd viinaklaas kätte tsusatas, tsilgutas tä tuust tsipakõsõ hindäle päähä ja ülejäänü jätt tõisi rõõmus.

Süküskuu lõpp 1914. Rahvas liigus larmiga vaksali poolõ, kost mõnõ tunni peräst piät minemä rong nekrutidõga. Hinnäst vinti joonu liinamehe, kedä saatva vanõmba, naasõ ja pruudi, lurasõ sakslasõ müt-süga maaha lüvvä. Maamehe tulõva väikumba seltskunna-ga, mõni näist pudõnõs vällä Paju huulidsa maiust. Tuud huulitsat võinu tsaariaol kaurista verevide latõrnidõga, ku sääne kommõ mi maal olnu. Mindäs sõtta tsaari ja esämaa iist. Naidõ hulgan om ka Aleksandri, kink tõõnõ lats, õkva-sündünü tütär Emilie-Rosalie sai õkva är ristitüs. Aleksandri saa vika ja koolõs Vinnitsä liina laatsaretin.

Rehekuu 21. päiv 35 aastakka tagasi oll kõgõ tähtsämp iks inemiisi jaos, kiä uma suurõ tahtmisõga jäti sälä taadõ hirmu. Saadi teedä, et verrev võim olõki-i väega väkev. Rahva priius saa alostusõ egä inemise priiusõst. Inemine, kiä tege är üte sammu priiusõ poolõ, tege jo järgmädse sammu viil pikembä ja kipõmba. Es lää inämp pallo aigu, ku tekkü julgus tetä järgmädse sammu – kirotõdi ala stalinismi ohvridõ mälehtusmärgi ettepanõkilõ, naati kandma sinimustavalgõt, panti hinnäst kirja Eesti Vabariigi kodanikus. Tahtmisõ välläütlemine tõi priiusõ tagasi inemiisile ja peräkõrd kõgõlõ riigile.

Tuust 35 aastaga tagusõst pääväst pääle om egä aastaga 21. rehekuu pääväl õdagu kellä kuvvõ aigu tulnu Vabahussõa kalmõ manu inämb vai vähämb inemiisi, et mälehtä Vabahussõan hukka saanud, anda avvu kõigilõ priiusõ iist saisnui-lõ ja noilõ inemiisile, kiä 1987. aastagal võti kokko julgusõ uma tahtmisõ vällä üldä.

Huvi kõrral saa manu lukõ naist raamatist, midä om tarvitõt mälu värskendüses ka seo kirätüü man:

- Rindelin Võro. Võro: Võro Insti-tuut, 1999.
- Saar, Ain. Aktsioonide aeg 1987–1988. Saar Ain, 1998.
- Võru veri ei värise. Võru: Vaba-Sõltumatu Kolonn nr 1, 2007.

1918. aastaga märdikuu. Saksamaal võetas keisri maaha. Saksa vägi lätt är, üten noidõga osa paigapäälit-sit sakslaisi, ka tiinjätütrigu Emmi tüüandjidõ pere. Timä jäetäs näide kortinat valvma. Võro tulõ Punakaart, pääle nakkas Vabahussõda. Emmile ütles vahtsõ võimu paigapää-line nõnamiis seldsimiis Leegen: «Panti saksu varra valvma? Sinno tulõs maaha laskõ!» Tuud siski ei tetä, Emmi lastas pia priis. Hoobis Võro punakaartlaisi juhi trehväse Eesti väki kätte, lastas maaha ja sugulasõ saava nä matta Rõugõ Jaani-Peebu surnuaia pääle. Emmi käü perän vabariigi aigu viil salahuisi Leegeni havva-platsi pääl – iks jätse tä ello...

Vabahussõda 1919. Sõa aigu koolõs haigusõ kätte Liisa. Emilie-Rosalie ja veli August jääse vaesislatsis. Liinavalitus aja asja, et latsõnda nimä Inglüsmaalõ, a õnnõs võtt ütsik tädi Emmi sõsaralatsõ esi üles kasvata. Ildampa võtt esiki näide perekunnanime Hank.

Egä süküs, kooni II ilmasõa alostusõni. Paju huulidsa parki järve veeren tulõva Petseri huulidsa päält sünagoogist Võro juudi uma kallendri vahtsõ-aasta pääväl (liikva pühä), et saia patõst priis. Tuusjaos viskasõ nä järve leibä. Rahvas kaes etendüst päält ja pruuv är arvada, miä sünnüs. Parki naatas kutsma Juudipargis.

Lugu lätt edesi

Esimuudu

Sünnüpäävaraha

Suvi läts ku tsirgusiivol, alaški süküs ja minol sünnüpäiv. Olõ sünnünü üüse kellä veeränd üte aigu. Niisis tulõ mõni aasta süküs varramba, ja olõ sügüselats, a inämbjaolt iks ildamba, ja sis olõ süvõlats, nigu seogi aasta. A sünnüpäävä pidamisega oll sääne lugu, et külälidsi käve mitu nädälit järgemüüdä.

Saiõ kingitüses suurõ raami, kohe saa egäsgutsit eri suurusõga pilte panda, ja sis viil 120 eurot ja 10eurodsõ Coopi kinkekaardi.

Lätsi puuti ja kõgõpäält kullu mul tuu 20euronõ egä-sugudsõ tarviligu trāni pääle ärki. Õkvallt oll vaia aknõkliipmise papõrd (vai linti) osta. Kõgõ laembat inämb es olõki. Kõik oll är ostõt seo külmä ja kehvä küttega talvõ hirmun. Võti sis kitsambat, a toda kullu poolõ rohkõmb. Viil olli kõik tangainõ otsan ja tollõ pääle kullu viimāne sent.

Mõtli, et niimuudu külh ei sünnü kingitüt rahha kuluta. Piässi iks ostma midägi säänest tervüsele hääď, midä vaia lätt ja mis õkvallt otsa ei saa. Tullgi hää plaan. Mul tutva mesinik, kelle käest kaupli 50 euro iist mett. Hää talvõl hindäl võtta ja saava latsõ ja latsõlatsõ kah. Tuu tundu jo vähä targõmb tege.

Lätsi sis ütspäiv Coopi puuti uma 10eurodsõ kinkekaardiga. Osti nii ütte ku tõist tarvilist kraami, nigu tsukurut, piimä, kohopiimä, kõgõ odavambat vorsti ja kohvi. Egä ma täpsehe es rehkendä, a arvssi, et piässi jakkuma. A kassan üteldi, et viil vaia pia kolm eurot. Ma es saa arvo ja ütli, et mul jo kinkekaardi pääl raha. Sis ma taipsi, et arvõ tull suurõmb. Massi mano ja ütli vabandusõs, et hinna nõsõsõ nii kipõstõ, et ei jõvva inämb üten mõtõlda.

Kuigi kuu lõpun oll jäl sõõgiraha otsan, es taha toda viimäst viiekümmelist niisama är kuluta. Mõtli, kost vapa rahha saia. Lätsi siinde sünnikodo kanti. Ega ma muial seenekotussit ei tiiaķi. Õnnõs oll mõtsa mu jaos niipallo siini jätetü, et saiõ kokkoostust pia 24 euri. Tuu iist sai niipallo süvvä ostõtus, et jakku palgapäävāni.

A prõlla mõtlõ kõik aig, mis tuu viimädse viiekümmega pääle naada. Niisama hoita kah ei olõ mõtõt. Vahtsit talvõsaapit olõssi vaia, a kõrraligu masva joba rohkõmb. Egä vanol kah viil talla all, mis tuust, et üteli nõna jo liimitü. Vast pidävä seo talvõ viil vasta.

Periselt tahassi ma kuluta uma lillihuvi pääle ja osta tulbisibulit. Jõudsõ umast uudismaast jupi lille jaos är kitsku ja prõlla om viimāne aig tulpõ maaha panda. Sis keväjä om hää kaia, kuis lilli ilosahe häitsese.

Vanastõ oll murõt veidemb, sis tull egäüts kingitüsega ja raha kinkmine es olõ viil moen. Sait vai viis ütesugust sainakellä, a vähämbalt es piä mõtlõma, kuis sünnüpäävā-rahha kuluta.

URMI AILI

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimi periolõmisõst ja tähendüsest.

Sõrmus

Seod nimme kand Eestin 288 inemist. 16 kandjat om ka nimel *Sermus*, miä oll inne õ-tähe pruukmistõ võtmist üts võimalus, kuis sõnna *sõrmus* kirotõdi.

Mõisit, kon seo selge tähendüsega nimi panti, oll kokku 19, noist Liivimaa kubõrmangun 15 ja Eestimaa kubõrmangun 4. Lisas es jõvva üten mõisan, Vahtsõliinan, nimi ei hingelugõmistõ ega personaalraamatudõ, a Rāpinā mõisaraha hulka om XIX aastasa keskun tulnu Vahtsõliina Väikutaudsa Mihkli poig *Jakob Sõrmus*, vällätiinnü soldat. Sõrmus võisõ olla timä niinimetet soldatinimi.

Mulgimaal panti seod nimme kuvvõn paigan: Taageperä, Penuja, Karksi, Polli, Tuhalaane ja Morna mõisan. Taageperä nimme kirutõdi hingelugõmisõn *Sermus* ja registrin *Sormus*. Ka keriklik kirāpilt *Sermus* om päämiselt säält lakja levinü.

Viil panti seo nimi Põhā-Pärnumaa Kõima ja Parasmaa mõisan. Tartumaa kotussõ olli Alatskivi (hingelugõmisõn *Sermus*), Valguta Rannu kihlkunnan ja Jaamamõisa Tartu lähkün. Saaremaal oll kats kotust: Sääre mõisa Sõrvõn ja Piila mõisa Kaarman.

Põhā-Eestin panti *Sõrmus* Aadma mõisan ja Suuremõisan Hiiumaal ni Murasten Keilan ja Ohekatku mõisan Rapla kihlkunnan.

Võrumaa üts kotus om Sõristõ mõisa Kanepin. Sääl saiva seo nime joba 1809 Sarapuu Jaani kats poiga Taavet (*Dawid*) ja Hindrik. Nimi läts säält lakja Erästviirde ja ka Põlva poolõ.

Tõnõ suguvõsa tulõ Saru mõisast Harglõst, kon Linnarti Jaani kolm poiga katõst abielust ja pojatütte vei seo nime lakja ka Rõugõ kihlkunna poolõ (Tsooru, Nursi, Vana-Laitsina). Hingelugõmisõn 1826 om näide priinimi kirutõt viaga *Sõimus*, a 1834 arvusaadavambalt: *Sermus*.

Sõnast 'sõrmus' saad nimi om küländ levinü ka Vinne-maal, kon Koltsov (*Кольцов*) kuulus peris harilikõ nimmi hulka. Läti sama tähendüsega nimi *Gredzens* olõ-i nii harilik, a om iks olõman ja ka Eesti poolõ pääle levinü.

1921. aastal Petserimaal võeti perekunnanimme *Sõrmus* viiel kõrral: Lobotka, Petseri ja Pankjavitsa vallan.

Eestistämisel võti vahtsõ nime Sõrmus Koltov ja Koltsov Petserimaal ni Timbermann Karksin. Sama tekk Gredson Pärnun, timä vana nimi tulõtas veidükese miilde läti sõnna. Üts Sõrmus ka vahet nimme, võttõn asõmalõ Saaring.

SAARÕ EVAR

Tsiavargus

RIITSAARÕ LAINE

Lugu juhtu sügäval Vinne aol Võromaal Järve kolhoosi tsigalan, kon mino imä olf immisetalitaja ja sõsar Maie süütse nuumatsiko. Oktoobripühä olliva õkva tulõman, nii nädäli ao peräst.

Minti nigu iks tüüle. Kõik eläjäkese kaeti üle. Äkki hõiga sõsar Maie laudast imäle: «Tulõ siiä, midägi om imelikku, veretii om laudan maan!»

Loeti sõs tsia üle ja tullgi vällä, et üts umbõs 200kilonõ om puudu.

Kutsuti zootehnik Paali Heli kohalõ. Timä kutsõ õkva vällä piirkunnamilidsä Kruuto Volli.

Edimäne asi olf miilitsäl õkva tsiatalitaja kodo läbi otsi. Koton olli ma esäga. Es saaki arvu, mille miilits õkva mi poolõ tullf. Küsse kõrraga, koh om mi lihatünn, ja käskse tuu ette näüdädä.

Esä lätõs kufas, küsse, midä seo piäs tähendämä. Miilits sis selet, et tsiga om är tapõt ja varastõt. «Sino tütre sulust,» selet tä viil mano. Esä muidogi, et otskõ aga, tuu jo omgi miilitsä tüü.

A esäl olf õkva puskari-mess kõõgin kohisõman. Tä pidi samal pääväl nakkama hanõat ajama. Olf jo aparaat paigan ja küüki tuudu. Miilits

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

säle jäivä nuu toro kõik silmä. Tä käskse esäl tuvva koti suula, vali umbõs puul kotti suula messi sisse ja käskse tuu eläjile süütä. Edesi võtsõ tä nukast kirjvõ, vei hanõa ajamisõ toro vällä puukuuri ette paku pääle ja pesse kirjvõga kõik kokko.

Ma muidogi iksõ suurõ helüga ja imesti, midä seo kõik tähendäs. Miilits olf väega ülbe ja

ütel esäle, et oktoobripühä tulõ olla ilma hanõalda.

Ku miilits är lätõs, nakaõs esä õkva umma tüüd tegemä. Tä ammuõ meski tagapatta, lei kaaõs pääle. Suul olf jo põhja vaonu ja meskit är es tsurgi. Esä lätõs naabri poolõ vahtsidõ riistu perä, tuul aol olli egän talon hanõa ajamisõ riista olõman.

Perän ütel esä, et hansa sai

viil kõvõmp ku muido. Hanõat sai iks nii pallokõnõ, et tuuga peeti är oktoobripühä, jõulu, saadõti är vana aasta ja võeti ka vahtõnõ aasta üten naabridõga vasta.

Ma naksi tuust aost pääle miilitsä võrmin inemisi pelgämä ja pelgä siimaani.

A tsiavarast es saiki tuu kõrd kätte.

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Kolm luku suurõ juhi ja oppaja ärminekist

«Üle maa laotus raske lein,» kiroti tuukõrd päävälehe ja kõnõl raadio. Olf 1953. aasta kevväi, ku Stalin kuuli.

Opsõ tuul aol Suu-kooli neländän klassin. Peeti aktust ja mu iin istõ viiendä klasi Siinakõnõ, kiä iksõ kõva helüga ja lurisõ nõnna. Nii es kuulõki ma juttu, midä Stalini surmast kõnõldi, selle et pidi lurinat kullõma. Pääle aktust küsse ma Siina käest: «Sul om iks vist esä Stalinist väega hal-lõ?» Siina käräf vasta: «Mis esä, ullis olõt lannü vai! Mul tullf miilde uma vanaesä, kes kah är kuuli.»

Suu-kooli majan olf latsiaid kah. Säl olf kommõ, et kõgõ pääle süüki tennässivä latsõ kokka, ütliivä: suur teno koka-

tädile. Juhataja pallõf tuul pääväl üteldä: suur teno Stalinilõ! Osa latsi võtsõ oppusõ umas, a osa es võta. Nii kostugi päält süüki koorin: suur teno koka-tädi Stalinilõ!

Kolmas lugu juhtu üten Kes-Eesti koolin, kon direktori olf umbvinlänne. Miis olf täl eestläne ja direktori ütel kõgõ, ku olf vaia midägi kõnõlda: «Kül Juhan räägip.»

Seokõrd olf provva hindä üles lõõnü, selle et kontrolli käve kaeman, kuis aktuisi peetäs. Juhan lugi sis Stalini eloluku ja tähtsampi sammõ timä elotiil. Ku tä vakka jäi, ütel direktori umalt puult: «Väga rase, väga haige!» Tuu pidi tähendämä, et Stalin olf rassõlt haigõ. Kõik kullõja panni peopesä näo ette, et naaru es olnu nätä.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Andsak lugu aastaigõga

Ma kuuli raadiost, et meil olli-va õkva suvidõ suusahüppevõistlusõ. Edimält tulõda miilde, et väläh om kimmäs sükus, mitte suvi. A suusõga sport käu iks talvõ mano. Ni lummõ piässi kah olõma.

Ja sõs loetas rehekuu liiklõmisõ sõnomiist, et suurõti päl om kiirusõ piirdmine, selle et parandõdas külma-kergetüisi. Kas tuust piät arvo

saama, et suvõl tekk külmsõidutiile kurja. Mineväst talvõst om jo pia aasta müüdä. Ku terve suvi om saadu är sõita, kas sõs om mõistlik inne talvõ inämb rahha raisada. Vai oldas valmis jo vahtõs talvõ külma vasta.

No ma tiäki-i, kas piät uskma, midä raadioh kõnõldas talvõ tulõgi kotsilõ. Äkki jääs seo aasta talv är ja pia tulõ kevväi.

MUDA MARI

TULVISTE HELE

10.06.1952 – 4.10.2022

MÕTÕLDÕN TULVISTE HELE PÄÄLE

Võro liinast nii 44 km lõunaõdagu puul, paigapäälitside keelen Mehkamaal om üts väega huvitav muusõum. Täambädsel pääväl om muusõumi nimi Mõnistõ vabaõhumuuseum.

Tulviste Hele tüüt muusõumin 1. urbõkuust 1988 kooni 19. piimäkuuni 2021. Tulviste Helega olõ ma olnu ütel aol Võromaal muusõumitüül umbõs 13 aastakka. Hele olf Mõnistõ muusõumin tiidrõ-juhataja, ma olfi Võromaa muusõummõ tiidõsdirektori. Ollimi ammõdivele.

Hele ummamuudu tüükõrraldus ja metoodiga miildü mullõ. Hele nakas kõrraldama teemaperitsit päivi. Näid olf kümne ümbre. Miilde tulõva linapäävä, leevapäävä, piimapäävä, lamba- ja hobõsõpäävä. A kõik olõki-i inämb meelen.

Hele mõistsõ är pruuki umakandi vanõmba memme ja taadi, kinkal olfi tiidmise. Kiä olfi töid ja tegemiisi nän-nü, esi tennü. Hele kutsõ abis ka uma

tõsõpoolõ Urmassõ, kiä umakõrda kutsõ üten mõnõ krapõ taadi, et üles säadi linamurdmisõ massin, midä aeti ümbre hobõsõga. Taad tüüd õnnõ näüdati. Sääne linaluumurdmisõ vällä-näüdis olf niivõrd harv ja esieräline, et ka suurõmbidõ muusõummõ asatund-ja olfi tsipa kadõ. No ja midä linatüüst peräkõrd saias – muusõumi juhatajal Tulviste Helel olf sällän illos linatsõst rõivast kleit.

Hää om nätä, et Hele om mõistnu avuldisõlt hoita ja hinnada muusõumi innemiidsi juhatajidõ tähtsät tüüd. Ma mõtlõ tan Lepä Alfredi kogomistüüd ja vabaõhumuuseumi huunit. Hele om korgõlt hinnanu ka Kengi Paulinele. Hele es olõ inämb ammõtlidsõlt tüül, a toimõnd kangõhe. Ma näi seokõrd ka Hele suurt vahtõndust päämajan, sinnä olf tettü

vällä-näüdisõs vana küläpuut. Kai-mi ka vahtõmbal aol Hele kogutuisi asjo. Näide hulgast om miilde jäänü pikkvankri. Mõtli, et taa olõssi väega põnnõv eksponaat, ku olnu õnnõ rahha taad kõrraligult inneskides tetä.

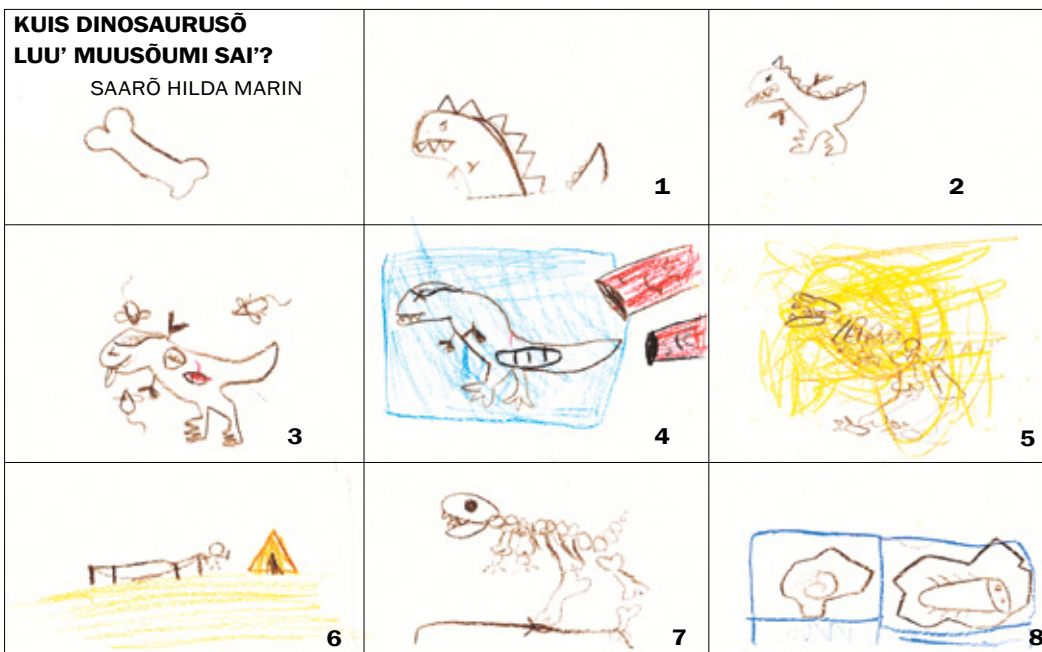
Kahos om Hele elotuli kistunu. Jäänü om illos mälehtüs hääst muusõumitüütäjäst ja hääst inemise-st. Suur teno sullõ, Hele!

Tuulingu Enn, kiä esi olf kah lüh-küt aigu muusõumin tüül, om tennü luulõtusõ kündlest. Tuu künnel jaga õdagu, ku pümmes lätt, kõiki pääle valgust. Ja esi palas kõrrast lüh-hembäs. Ku künnel ütõskõrd periselt är kistus, om tä hindäga rahul, et sai pümmet üüd kõiki ümbre tsipakõsõ valgõmbas muuta. Mu jaos käu tuu luulõtus küländ häste Tulviste Hele kotsilõ.

Võtami üten tüüseldsilliidsi ja sõp-ruga ossa Hele umatsidõ leinäst.

KENGI VAINO

Panõ' lausõ' õigõhe järjekõrda! Ku lausõ' saava' õigõhe, saat edimäidsist tähist kokko üte kuunime. Loe' koomiks tõisilõ ette!

R) Tedä naksi' süümä hiire' ja sitigä'.
K) Ütskõrd tullf tiidläse' ja naksi' luid vällä kaibma.
D) Sõs tull' ijäaig ja dinosaurus jäi ijä sisse.
M) Elli kõrd nunnu dinosaurus.

U) Nä panni' klaaskappi vällä ka tõisi kivistisi.
Ä) Ütel pääväl kuuli tä äkki är.
I) Ku ijäaig müüdä sai, jäi' dinosaurus luo' liiva sisse.
U) Tiidläse' panni' dinosaurus luo' muusõummi näütüsele.

Latsilõ

Vastus saada üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiga: Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: KUULMEISTRE.

Avvohinna saa PERNI HENRI (5) Talnast.

Telli Uma Leht!

tellimine.ee/umaleht,
tel 617 7717.